

ANY 12 PESSETES ❖ DESEMBRE 1931 ❖ NUM. 1'50 PESSETES

FOMENT DE
LES ARTS
DECORATIVES
AVINYÓ, 30
BARCELONA

ARTS i BELLS OFICIS

R. 45. 157

ARTS I BELLS OFICIS

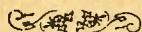
REVISTA MENSUAL IL·LUSTRADA PUBLICADA SOTA EL PATRONAT
DEL

FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES

DIRECTOR:
EUSEBI BUSQUETS

REDACTOR FOTÒGRAF:
JOSEP SALA

COL·LABORACIÓ DELS MÉS NOTABLES ESCRITORS D'ART DE LA NOSTRA TERRA

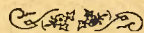

ELS VOLUMS PRIMER, SEGON I TERCER (1927-28, 1929 I 1930)
D'AQUESTA PUBLICACIÓ, REL·LIGATS AMB MAGNÍFIQUES
TAPES DE TELA ANGLESA ESTAMPADES A DUES TINTES I
OR, ES PODEN ADQUIRIR AL PREU DE **25 PTES.** CADA VOLUM

AIXI MATEIX, I A FI DE DONAR MAJORS FACILITATS ALS
NOSTRES SUBSCRIPTORS, ENS ENCARREGUEM DEL RE·
LLIGAT DE LES COL·LECCIONS QUE SE'NS TRAMETIN EN
BON ESTAT AL PREU DE **7·50 PESSETES** CADA VOLUM
COMPRESSES LES TAPES

TAPES SOLTES: **5 PESSETES** CADA UNA

LA COL·LECCIÓ COMPLETA D'«ARTS I BELLS OFICIS» POT
CONSULTAR·SE A L'ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT, PLAÇA
DE LA CATEDRAL I CARRER SANTA LLÚCIA, 1, (CASA DE
L'ARDIACA) TOTS ELS DIES FEINERS, DE DOS QUARTS DE
DEU DEL MATÍ A DOS QUARTS DE DUES DE LA TARDA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: AVINYÓ, 30, PRAL.

FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES

BARCELONA

De la importància i la reforma de les arts dites decoratives

Arts decoratives, arts aplicades, oficis d'art, bells oficis, ¿què volen dir aquestes designacions per a un home qui sàpiga de pensar? Sembla que tots ens entenem quan pronunciem aquestes paraules, i que hi veiem l'expressió d'alguna cosa no sols d'existent, sinó de ben fonamentada.

Però si hi pensem una mica, la contradicció íntima de conceptes, l'hibridisme de resultats, se'ns fan neguitosament palesos. Tot un panorama, d'errors, de concepcions parcials, i esguerros, en els camps de les arts, ens és revelat i ens invita a una seriosa revisió de valors.

¿Quines ruptures d'art i de vida, de bellesa i d'acció no representen aquests conceptes, i el que és pitjor, les activitats que ells designen? ¿Quines desorientacions culturals no mostren, confusions mentals no denuncien, ignoràncies no assenyalen? Com passa sempre, amb tot, les activitats van més enllà, són més complexes que els conceptes no poden expressar. I ja veurem com tot i blasmant les errors ideològiques, els fets reals, qui han donat lloc als conceptes, trobarem per a les activitats molta possibilitat de justificació, i de nous i millors camins a seguir, en els quals tal volta ja toquen, en llurs manifestacions i produccions més nobles, les dites arts decoratives, els bells oficis, els oficis d'art.

Decoratiu: una cosa qui *decora*, qui dóna decor, ennobliment. Però totes les arts, en segles no bàrbars, han estat així decoratives; arts a to amb l'espiritualitat i les accions d'ànimes senyores i cultivades i qui posseeixen el sentit més just, és a dir, el més noble de la vida.

Prou sabem, amb tot, que avui, el mot decoratiu no és això el que vol dir: decoratiu vol dir per a molts, una mena de cosa com a decoració de teatre, per exemple; una cosa qui és i no és, una aparença de cosa bella o bonica, qui serveix de fons o de marc a una altra cosa qui no n'és o qui no n'és prou. Una cosa qui aspira més a *fer bonic* que a ser bonica. O (sota la designació d'*arts aplicades*) una cosa qui s'aplica sobre una altra cosa, neutra, o desagradable, per a donar-li una aparença, una disfressa de positiva o agradable. Sempre la noció híbrida repugnant, d'art i bellesa sobreafegides a coses qui no són art ni són bellesa; per a decorar-les, ornar-les, donar-les, doncs, una aparença d'allò que no són; crear, per tant, una acolorada mentida, sobre coses qui

resten al dessota, ocultes vergonyosament, vulgars, de color de gos quan fuig, ignominiosament *útils*.

I ara considereu aquests mots: *bells oficis*, o *oficis d'art*; deuen voler dir que hi ha oficis lleigs; oficis pàries, on homes pàries, s'hi guanyen una lletja vida; oficis en què només és crea utilitat nsípida, incolora, inodora; utilitat sense goig i sense alegria, aquella utilitat qui necessita després dels ornaments, les aplicacions, les decoracions *d'art*, per a fer-se'ns il·lusòriament suportable.

Però des del punt de vista de l'estricta utilitat, del "primer cal viure", (quines concepcions de la vida!) l'art considerat així i com a exterior a la vida, a les concepcions utilitàries del viure, esdevé, és clar, una cosa inútil, destorbadora sovint, de les qualitats útils i pràctiques. D'ací objectes usuals tan carregats d'ornamentació, o fets de tal manera qui no poden ser utilitzats; arquitectures inhabitables, mobles incòmodes, vestits antihigiènic o destorbadors dels lliures moviments de la vida.

Darrera degeneració de la concepció decorativa, ornamental de les arts: l'art de pura aparença: no ja aplicació d'una cosa tanmateix bella i de matèria noble sobre coses no belles o d'innoble matèria, sinó la pura ficció d'art i de bellesa i de matèria. La falsificació per mitjà d'una matèria inferior, per a donar-li aparences de valuosa; els ornaments de *quita i pon*; els *simili*; la coloraina i les penjarelles del salvatge, i allò qui fa efecte "sembla una altra cosa" i els *ad-libitums*, i els llampaments i els virolaments; i no cal dir que parlo indistintament de música, com de pintura, com d'arquitectura, com d'escultura *aplicades, decoratives*. El músic entès prou sap què vull dir quan parlo de música aplicada, decorativa. I àdhuc vull referir-me a la decoració, l'ornamentació de la dona amb unguents i perfums i pintures, i que ha estat potser la més antiga manifestació de l'esperit decoratiu, ornamental.

Conseqüència darrera: la producció d'art amb motllo, la producció mecànica en sèrie, industrial; o la producció individual, però feta de fàstic, per guanyar-se la vida sense vergonya, ni pena, ni glòria.

¿Tindrà raó, doncs, la gran reacció contemporània contra les arts decoratives aplicades, àdhuc contra les arts simplement i rodonament? Contra l'*empastifament* ornamental vingui la gran nuesa i netedat de les pures formes; contra el tapabruts i les crostes de l'*aplicació*, la realitat de les estructures; contra el destorb de l'*agrement* i la deformació inútil, el respecte a la funció vital, social, humana, de l'objecte.

Peró la mesura, l'equilibri, també són ací posats en perill: o bé es cau en una justificació exagerada d'utilitat contra bellesa o bé en un abstractisme, en un cientisme de l'art, encara, o bé en una mena de geometria màgica, en l'emoció romànticíssima de Le Corbusier, una mena d'hipnotisme, de rapte inevitable, produït de faisó misteriosa, com la

d'un encís, o una delitosa intoxicació, per certes combinacions de formes i línies i proporcions. L'extrem intel·lectualisme, el mal entès platonisme, condueix ací, oh paradoxa!, a una mena de màgia orientalíssima; és doncs grotesc reclamar tals emocions i embadaliments i raptos geomètrics i matemàtics, en nom de l'esperit mediterrani. La mateixa nuesa d'aquestes arts, denuncia un origen no mediterrani; fixeu-vos-hi bé—jo vaig insistir-hi, una altra vegada—i aviat hi trobareu sota les aparences de lògica i geometrisme i racionalisme, unes escòries molt impures i enemigues nostres de protestantisme (aquestes arquitectures, aquests objectes, són *puritans*) de semitisme (manca de caràcter individual, tendència exagerada a la universalitat antinacionalista, indigència de mitjans) d'orientalisme (nuesa de grosses formes pobres de tan simples—la veritable geometria és molt més complicada, que no creuen certs famosos primaris,—efectismes monolítics, moles colossals i elefantines, d'Egipte i Babilònia etc.

Ara que, d'aquesta reacció exagerada, en tenen la culpa, no cal dir-ho, les concepcions parcials i errònies d'arts aplicades, ornamentals i decoratives. Però les reaccions diguem-ne nudistes i geometritzans són també parcials. I, oh paradoxa! tenen llur naixença en la mateixa font de les tendències que combaten; admeten sovint en el fons el mateix prejudici; la separació de l'art i de la vida, la beòcia distinció entre arts pures i arts aplicades. Que la vida sigui lletja i li calgui ornament; que la vida sigui inferior a unes formes pures abstractes o ideals, tot és el mateix esteticisme. L'art cubista i el qual són una extensió aqueixes tendències d'ara, ha banit en nom de la superioritat d'unues formes geomètriques i matemàtiques i llurs relacions *estètiques*, les formes complexes de la vida. I el bon geometrista haurà de confessar que les *irregularitats* de les formes humanes i vegetals són cosa ben fastigosa i que la testa de l'home és ben inferior al cub o l'esfera, i el seu cos al cilindre.

Sempre l'art a part de la vida, àdhuc quan pensa com ara en les arquitectures modernes i les actuals realitzacions d'objectes, servir més a la vida.

Intel·lectualisme màgic, art a part de la vida (en el fons encara art *aplicada, ornamental* a la seva manera).

I no parlem d'una altra reacció encara (surrealista, d'altres en vindran): la vida superior a l'art, enemiga de l'art. I la vida *per a ells* ja veieu què és; una sèrie de reaccions inconscients i de follies, i pedants preocupacions biològiques, psicològiques i psicoanalítiques, art, doncs, fora de la vida, enemic de la vida.

Ara ja no resten a penes indicis de l'esteticisme fi de segle; la vida per a l'art, viure en bellesa; exaltació de tendències estètico-sexuals, amb justificació de tota mena de perversions i bestieses (el crim considerat com una bella art); però separació d'art i de vida encara. La vida absorbida, cremada per un gran fogueral d'entusiasme estètic una

mica ridícul. La gent qui, segons Zola, s'endiuenjava per menjar-se un meló.

No fem la història de les primeres escissions. La més inferior no és, doncs, la de les arts dites decoratives, la qual vol remeiar a la separació d'art i de vida aplicant com pugui, i a voltes amb belles reeixides, l'art que considera cosa millor, sobre la vida que mira com a pitjor en el fons.

I ara, ja ho vam sentir a un il·lustre conferenciant italià una mica endarrerit i molt lluny d'osques; i ara, separació definitiva d'art i de bellesa, d'art i de norma i art lliure completament: *articisme*; darrera degeneració de l'art per l'art en uns; de la vida per la vida en altres. No ja tot és bell, el verd i el vermell. Menys encara, tot és art; la lletgesa val més que la beutat. L'eurítmia, l'harmonia, són coses anacròniques, mortes per sempre.

No pretenem fer la història ideològica que ja havem apuntat d'altres vegades, d'aquestes escissions entre art i vida, sinó d'una faisó una mica desordenada, a causa de la pressa amb què havem hagut de redactar aquest treball per a complaure l'amic Marés, proposar temes i solucions a ordenar millor, a discutir i afinar.

Art i vida, art i bellesa, decoració, ornamentació, jocs d'abstraccions sovint; però també enormes escissions i parcialitats dins la ment de l'home.

Hi ha l'única veritable concepció, l'única normal. La de l'*esperit de totalitat*, com jo dic. La vida és bellesa i és art, perquè art i bellesa són vida o no són res, i la vida sense art ni bellesa, no és prou vida. La vida en cada ésser aspira a la seva Idea, és a dir, a la seva existència total i perfecta; com més realitzi la seva Idea, més viva serà la Idea vivint palpitant en la forma viva; la vida donant forma i realitat concreta a la Idea; la Idea i la vida fetes una mateixa cosa, tot restant la Idea la norma, el model, quan la part moridora de la vida es deixa decaure, o desequilibrar, o enlletgir. Món de caiguda, éssers de caiguda; però qui cercaran la salvació i el redreçament, en el món de les idees, dels models perfectes qui no són contraris a nosaltres, ni abstraccions simplistes, sinó les normes de perfecció, de ser ben bé i més intensament i altament i serenament ells mateixos. Dir així vida és dir també art, bellesa. La geometria on trobem altes satisfaccions parcials, per la qual dominem el món, no és tota la vida; i, per tant, no es tota la beutat i, per tant, no és tot l'art; però que la vida és una cosa qui necessita ser ornamentada, disfressada com una vergonya, és una error molt més gran encara.

(Continuarà)

J. FARRAN I MAYORAL

FOTOGRAVATS

FRANCESC ESTEVE FELIU
VIA LAYETANA 15
Telef. 2219 A i 4515 A
BARCELONA

TRICROMIES - AUTOTIPIES

Tapisseria de

Perfecte Llosà

Especialitat en sillons folrats de pell : Transparents opacs per a suprimir els porticons : S'entapis sen parets i tota mena de cadiratges : Confecció de cortinatges i fundes

Barcelona

Balmes, 128 : : Tel. 73434
(tocant a Rosselló)

PINTURA I DECORACIÓ

VILARÓ I VALLS, S. A.

MUNTANER, 155-157 - BARCELONA

Cristalleria Catalana, S. A.

Successora d'E. BUXERES, BUXERES I ABELLA, LL. RIGALT i J. COLL ESCOPET

Conseller Delegat i Director Artístic:
LLUÍS RIGALT

Central: Ronda de Sant Antoni, 56 - Telèfon 22055

Sucursal A: Paloma, 30 - Telèfon 10663

Sucursal B: Sardanya, 319 - Telèfon 54085

Sucursal C: Carme, 30 i 32 - Telèfon 15425

Vidrieres d'art - Muntures en plom i llautó - Esmalts al foc damunt vidre, cristall i ceràmica - Vidres i cristalls plans i corbats - Baldoses - Baldosetes - Gravats - Biselats - Miralls - Marcs - Motlures - Articles d'escriptori, etc.

Medalla d'Honor: Barcelona 1923

Medalla d'or: Paris 1925 Gran Premi: Barcelona 1929

S. VERDAGUER

BARCELONA

DESPATX: RDA. UNIVERSITAT, 9 TALLERS: CARRER ENTENÇA, 39
TELÈFON 10421

BANYERES - LAVABOS
BIDETS

WATERS-CLOSETS, etc.

Instal·lacions completes de cambres de bany

La Pinacoteca

de Gaspar Esmatjes

*Marc
Gravats*

*Sala
d'Exposicions*

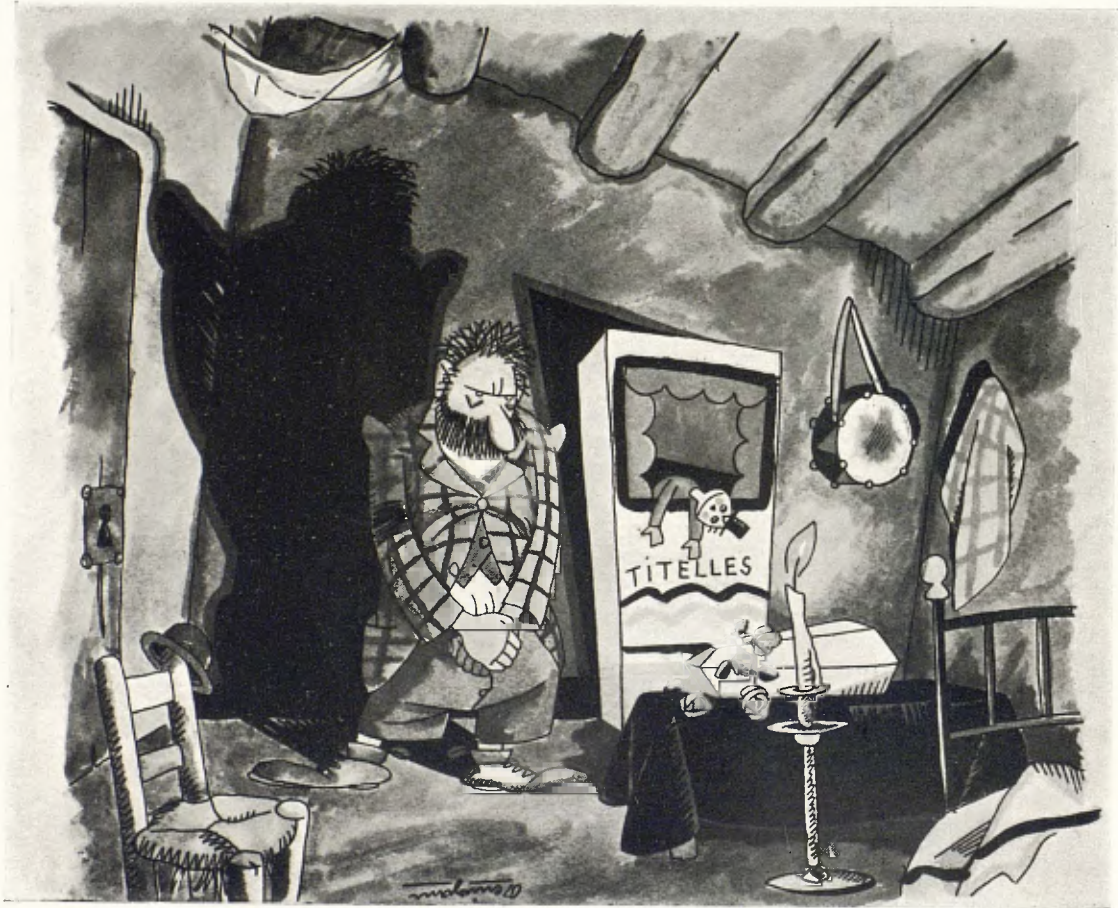
Barcelona
Passeig de Gràcia, 43

DIBUIXOS
i FOTOGRAFIES.
APLICATS A PROPAGANDA
MODERNA. 17
CÓRSEGA, 43
BARCELONA

Laka Sakura. *Escultura de J. Granyer*

Il·lusió morta. *Dibuix de A. Benigani*

L'ANUNCI és l'eina més poderosa amb què compta l'activitat humana per al seu expandiment. La complexitat de la vida moderna fa de l'anunci una imprescindible eina de treball.

ANUNCIANTS: No us enlluerni la difusió excessiva i sempre ineficaç de la fulla que solament viu poques hores i desapareix emportada pel remolí dels fets diversos, per l'afany de la nova sensacional. La revista és el lloc escollit per l'anunciant conscient i curós dels seus interessos, car l'ANUNCI hi perdura i és guardat en hores d'amable repòs.

ANUNCIANTS: Especialitzeu el vostre anunci. Dirigiu-vos al vostre públic. Cerqueu-ne l'eficàcia.

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

Antiguitats

ESCLASANS VDA. TRIUS, MARIA; Pietat, 10

Antiguitats (Restauradors d')

FORCADA, PERR; Palla, 12

Art i restauració

CODINA, JOSEP, Rosselló, 214 i Banyes Nous, 14.
Tel. 19685.

Barnissos

BRUALLA, ANTONI; Progrés, 44. Tel. 74534.

Ceràmica

CASADEMUNT, MODEST DE; Fàbrica a Sabadell. Exp.
i venda, Claris, 119.

S. A. XUMETRA; Bruc, 56 Tel. 11918. Sucursal: Sant
Andreu, 299.

VICENS, CASIMIR; Tallers, 72. Tel. 15644

Comptadors d'aigua

PUJADAS, ISIDRE; Aribau, 56. Tel. 70712

Construcció i decoració

DOMINGO I JOVER; Consell de Cent, 163. Tel. 30897

MOYA, J.; Aragó, 184 Tel. 73852

ROCA I ANGERRI; Corts, 306-308. Tel. 30277

Constructors d'obres

AGUSTÍ, JAUME; Aragó, 222, ent. Tel. 11966

MESTRE DOMINGO, RAMON; Diputació 288 Tel. 10732

PAMIES GERMANS; Via Laietana, 54. Tel. 22186

TORRES, ANTONI; Diputació, 290, ent. Tel. 18097

Contractistes d'obres

AMARGÓS PELLICER, J.; Ausies March, 2. Tel. 13582

ANONIMA DE CONSTRUCCIONS. SOCIETAT; Pe-
lai, 50. Tel. 14918.

ROVIRA, BALDOMER; Passeig de Sant Joan, 6

Decoradors

BUSQUETS, EUSEBI; Rosselló, 286, pral., 1.^a

Decoradors en laca japonesa

SARSANEDAS & WOKAMOTO, S. EN C.; Campo Sa-
grado, 28

Decoradors d'interiors

COSP, VDA DE PERE; Rosselló, 231. Tel. 73574

Dibuix i pintura (Bfectes de)

GUARDIOLA, Y. Suc. Frigola i Queralt; València, 199
Tel. 74205

HORTA, CASA MIQUEL; Avinyó, 7. Tel. 14993

TEIXIDOR, ANTIGA CASA; Rambla de Catalunya, 89
Tel. 70672

TEXIDOR, VDA. D'E.; Ronda S. Pere, 16. Tel. 11623

Ebenistes

CAMPAÑÁ, JOAQUIM; Córsega, 561

FRANCOLÍ, JOAN; Vallhonrat, 30. Tel. 34749

LINARES, A.; Riera Alta, 21. Tel. 15353

MIQUEL, JOAN; Roger de Flor, 251. Tel. 53893.

PUIGDENGOLAS, JOAN; Nou de Sant Francesc, 3.
Tel. 19164.

RIBAS, VDA DE JOSEP; C. de Cent, 329. Tel. 14657

Electricistes

FRANCH, JOSEP; Corts, 682. Tel. 16621

Escultura i decoració religiosa

ESPELTA; València, 200. Tel. 78001

Escultura religiosa i decoració

CASTELLANAS, TALLERS; Balmes, 123. Tel. 71267

RIUS, CLAUDI; Rosselló, 195. Tel. 74201

(Vegi's la pàgina següent.)

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

(Vegi's la pàgina anterior)

Esterotípia i Galvanotipografia

ROCA GERMANS, S. L.; Corts, 462. Tel. 34826

Estucadors

CASA PETIT-RAMON GAUSSET; Rocafort, 108. Tel. 30966

Fotografia (Materials per a la)

RIBA, VÍDUA D'ENRIC; Rda. Universitat, 37. Tel. 18651

Fotògrafs

AREÑAS, RAFAEL; Passeig de Gràcia, 21

Fotògrafs industrials

«ALBERTÍ», FOTOS; València, 312. 1. 2. Tel. 78256

SALA CAMPAS, JOSEP; Córsega, 413, ent. 2.

Fotogravadors

ESTEVE FELIU, FRANCESC; Via Laietana, 15 Tel. 17069

Fumisteries

MAS BAGA, S. A. M.; València, 346. Tel. 37016

Fusteries

CASAS FRANCESC; Diputació, 121. Tel. 324.

MONCANUT, FILL DE D.; Paris, 125. Tel. 70966

NIUBÓ I CIA., BALTASAR; Pge. Forasté, 17. Tel. 72553

Fusteries mecàniques

BIOSCA, PERE; Sant Gervasi, 103. Tel. 74714

FUSALBA; JOAN; Avinguda de la República Argentina, 238. Tel. 75105.

MAÑA, JOAN; C. de Cent, 63. Tel. 30633

RUIZ, JOAN (Successor de Calonja); Roger de Flor, 141

Galeries d'art

SALA BARCINO-V. GARCÍA SIMÓN; Rbla. Catalunya, 29. Tel. 15677

Guixaires adornistes

AVILA, JACINT; Passeig St Joan, 73. Tel. 75071

CASASÚS, JOSEP; C. de Cent, 474. Tel. 53712

COLL, PERE; Corts, 473. Tel. 34673

Impremtes

TOBELLA, RAMON; Carme, 18. Tel. 19634

Jardineria

FABREGAS, R.; Pare Claret, 83. Tel. 52065.

Joiers

SUNYER, RAMON, Granvia, 660. Tel. 11247

Joiers-Rellotgers

ROCA, JACINT; Rambla del Centre, 33. Tel. 19562

Làmpares

BALCELLS, FRANCESC; Rambla de Catalunya, 29. Tel. 14264

BIOSCA I BOTEY; Rbla. Catalunya, 129. Tel. 73536

CORBERÓ, PERE; Aribau, 103, taller. Tel. 71372

Marc, gravats i imatges

SERRA JOAN; Canuda, 33. Tel. 17207

Marc i Motilures

AMIGÓ, ANTIGA CASA; Petritxol, 10

Metallistes

BIOSCA I BOTEY, Rbla. Catalunya, 129. Tel. 73536

BOLIBAR, SANTIAGO; Rbla. Catalunya, 43. Tel. 19543

CORBERÓ, PERE; Aribau, 103, taller. Tel. 71372

DOMÈNECH, OCTAVI; Tallers, 45. Tel. 16306.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, EVARIST; Làuria, 9. Tel. 12037

Mobles i decoració

CASAS, LLORENÇ; Galileu, 50-51-53. Tel. 30537

DOMINGO I SABATÉ, SUCCESSORS DE; Sans, 112 i 114. Tel. 30104.

PARCERISAS I CIA.; E. Granados, 90. Tel. 72573

PRAT, JOSEP; Ferlandina, 67. Tel. 18286

SALAT GERMANS; Bailén, 195. Tel. 73409.

Mosaics

ESCOFET I CIA, S. EN C., E. F.; Rda. Universitat, 20. Tel. 12992

Mosaics ceràmics de grès

PUJOL I BAUSIS, FILL DE JAUME; Tallers, 9. Tel. 15864

Mosaics romans

QUEROL, ELISEU; Dos de Maig, 273. Tel. 50383

Motilures, marc i miralls

ANDREU, CASA; Salmerón, 81. Tel. 74775

GASPAR, JOAN (Casa Benitez); Consell de Cent, 323 Tel. 12064

Papers fotogràfics

LLIMONA, JOAN; Pere IV, 179. Tel. 51391

Papers pintats

BERTRAN; JULIÀ, Cardenal Casanys, 11. Tel. 18956.

GUASCH, FILL DE JOSEP; Rauric, 8. Tel. 10686

LLOP, JOSEP; Rbla. Catalunya, 59. Tel. 13284

MARTINEZ, LLUIS; Av. 14 d'Abri1, 367. Tel. 77817

RENALIAS, C.; Pi, 11

Parquets i decoració

CASAS FRANCESC; Diputació, 121. Tel. 32504.

PLANELLS, QUERALTÓ I CIA. S. L.; Sta. Elena, 6 Tel. 16843

Pedra artificial i Tuberia de portland

FLORESTAN BEIN; Mallorca, 405. Tel. 54406

Pintors decoradors

ALSAMORA, AMADEU; Aragó, 143. Tel. 32724.

BERNAT, JOSEP; Corts, 645. Tel. 26686

CALVET PARTAGAS; Sant Honorat, 7. Tel. 19365

CASALS PEYPOCH, J.; Roger de Flor, 164. Tel. 55037

PASCUAL, PERE; Mallorca, 255. Tel. 70702

TOLOSA, AURELI; Pl. Letamendi, 29. Tel. 74536.

VILARÓ I VALLS, S. A.; Muntaner, 155-157. Tel. 76472

Portes de ferro

IBAÑEZ, R.; Villarroel, 181. Tel. 72624

Projectes de mobles i decoració

BARÓ, CARLES M.ª; (S. G.) Musitu, 1.

Propaganda (Articles per a)

BASA I PAGÉS; Calàbria, 66. Tel. 33368

Reproduccions d'Art escultòric

LENA, S. A.; Rosselló, 238 (tocant al Pas. de Gràcia)

Retauls, daurats i policromia

SABATÉ PASTOR, BONAVENTURA; Aragó, 187

Serrallers

ANDORRA, JOSEP; Sant Pau, 69. Tel. 17204

CALIX, BENET; Prov. de l'Institut de Cultura i B. P. de la D. Rocafort, 25. Tel. 33648.

RAMIS, JOAN; València, 436 (prop Marina) Tel. 53702

ROSICH, RAMON; Perill, 7 i Llibertat, 6. Tel. 72004

SARRIAS, MANUEL; (S. G.) Bolívar, 22. Tel. 70005

Talladors gravadors de cristall a la roda

ESCOLÀ, MIQUEL; Alcolea, 135 i Melcior del Palau, 38 Tel. 30306

Tapissers

GILABERT JOSEP; P. de Gràcia, 114. Tel. 72586.

LLOSA, PERFECTE; Balmes, 128. Tel. 73434

Tapissos i catifes

AYMAT, TOMÁS; Carrer d'en Villà, ST. CUGAT DEL VALLES. Tel. 20

Teixits per a mobles i decoració

TRONC, ALBERT; Rbla. Catalunya, 32. Tel. 17476

Tintorers

RIALP, TINTORERIA; Diputació, 298. Tel. 18187. Suc. n.º: Regina Pacis, 9. Suc. n.º 2: Avinguda Alfons XIII, 520. Tel. 76551

Les Exposicions

Desembre

RAMON SOLER

De factura jove, sense recercaments, els seus paisatges tenen molta ingenuïtat. Ramon Soler es troba al començament de la seva carrera. En tenim una prova evident en les seves vacil·lacions, conseqüència del desequilibri en els valors dels contrastos. Però aquestes fallides només es troben en algunes teles. En conjunt, la seva pintura queda prou bé, encara que li caldria una orientació més personal, més exigència com a artista i, sobretot, voluntat per a apartar-se de la semblança amb altres pintors.

Angel Ferran i Francesc Domingo han exposat recentment. El primer, quatre escultures. 1, *Terracuita* ¡Que n'és, d'alada, l'expressivitat d'aquesta figura! Hi ha tot el dinamisme que domina el temperament de l'Angel Ferran, i, demés, la gràcia i el moviment exaltats que fan d'aquesta figura l'expressió en essència. L'Angel Ferran és l'escultor de la nostra època que sap dir més bé, amb la matèria, allò que batega en el seu esperit. Més encara: té un món d'imatges, sempre diferents; les que concep i crea, que es van renovant, i que no són pas fantasmes o monstres de guix, o de terracuita, o de pedra solament, sinó que ens fan sentir i vibrar aquest món de l'Angel Ferran, món de figures que potser no és el que estem avesats a veure, perquè no és el que passa quotidianament davant dels nostres ulls, ni el que fan els escultors normals, sinó que és el de les sensacions intenses. *Màscara*, *Maqueta de guix* i el relleu de pedra són les altres obres presentades.

Francesc Domingo aporta aquesta vegada una extensa col·lecció de dibuixos a la mina de plom i color. Aquella delicadesa que ja li coneixem en traçar la línia i, d'un cop, formar la figura o l'esbós que ens vol representar, està ben copsada en molts d'ells. Ara que, si bé en altres dibuixos l'agilitat el salva d'una matusseria, la intenció no li ha estat prou fidel.

PRIMER SALÓ DELS INDEPENDENTS

El nostre medi artístic compta amb el grup de les Arts i els Artistes, Saló dels Evolucionistes, Art Vivent, Associació d'Art i, darrerament, n'ha sorgit un altre, els Independents. Està format per un aplec de joves artistes, els vinguts darrerament, i ens fan aportació d'obres controlades solament sota el sentiment lliure de cadascú. L'art nostre, aviat, si ja no ho està, serà dividit en dos bàndols: un que treballa per les formes ja conegudes; l'altre, per les ignorades, per les que ens faran gaudir de moltes sorpreses. I aquest darrer grup està format per esperits nous, sorgits de dia en dia, i que en el món pictòric volen fer trencadissa de les normes que fins ara, variant sols lleugerament, es van seguint: Artur Carbonell, Montserrat Casanovas, Carme Cortès, Antoni Garcia, Emili Grau Sala, Alfred Opisso, Josep Prim, Miquel Paredes.

Artur Carbonell podem assenyalar-lo com el nostre millor surrealista.

Montserrat Casanovas: la seva excessiva sensibilitat queda una mica desfeta en les quatre obres que presenta.

Carme Cortès, sempre evolucionant en la seva pintura intel·ligent.

Antoni Garcia té teles ben trobades de color i prou originals, però no segures.

Emili Grau Sala, afermant-se més, queda millor aquesta vegada en totes quatre teles.

Alfred Opisso varia de tècnica i de colorit, però es feble encara.

Josep Prim queda més determinat en les seves teles.

I en escultura Miquel Paredes ens presenta un plafó de coure repujat molt original. El mateix puc dir de les dues figures 29 *La Vidua*, de guix, on les línies agudes con-

reen el volum del gruix que és el cos de l'escultura, i fan en el cap el joc enlairat d'una ogiva. D'aquesta mateixa forma és concebut també el cap punxegut de la Mestressa, de sabor mística i, ensem, plena de caràcter. Paredes té una personalitat que, en madurar-se en el transcurs del temps, ens ha de donar fruits molt notables.

P. SAGIMON

Una tècnica que agafa, per la semblança, el to ja academista d'En Martí Garcés quant al tractat de les robes i dels interiors. Però aquest artista principiant, a qui atribueixo aquesta semblança, que es lleu, i sense que això vulgui dir influència, té teles més diferents. Coneixedor com és de l'ofici, esperem veure-li ràpids progressos dintre aquest caire en el qual pinta.

JAUME MERCADER

La Pinacoteca.—Ja francament lliurat al seu art, ens aporta obres executades sense precipitació, estudiades verament, detingudament, i separades tan sols pel divers tractament pictòric que l'artista ha donat a cada una.

A voltes presenta un horitzó blau, retallat, damunt coses rogenques-ocres: inflexibilitat en la forma, però no en la tècnica. Perquè la visió que a En Mercader li suscita el paisatge no és blana, sinó més aviat dura, ja que els matisos que hi posa són breus, eixuts, i, per tant, mai fatigats per una insistència inútil. Així la seva pintura queda fresca en cada quadro. Altres paisatges presenten també reeixint l'estructura forta, perfilada, esquema de les muntanyes, i els volums dels arbres; tot destacat, acusat. Aleshores la pinzellada fa el color llis, patinat, i els plans del paisatge queden polits, fets serenament. En canvi, té altres paisatges amb més dolcesa d'execució i són precisament els paisatges petits. I d'altres amb les coloracions només insinuades. Però la seva personalitat està en la manera que primerament he esmentat.

Jaume Mercader va perfeccionant amb tot mirament la seva obra.

J. OBIOLS

Ha entrat en una nova fase de la seva pintura. Hi ha més aportacions, altres coneixements; una nova intel·ligència, una forma real que abans, en altres pintures, no tenia la consistència i energia oberta d'ara en el colorit i en l'execució. En resum: un avanç molt visible. El record que teníem de les pintures d'abans d'aquesta seva darrera evolució, estereotipades, ha desaparegut de sobte amb les pintures exposades. I elles el fan quedar bé, i ens diuen, sobretot, que podem comptar ja amb un pintor que es sap conèixer i per la qual causa es sap renovar quan ha arribat a un límit, en la seva pintura, ja exhaurit de recursos.

ESTEBAN VICENTE

Totes les seves pintures són a la *gouache*. Cada vegada que veiem pintura sota aquesta tècnica ens sentim moguts per la curiositat: la de voler veure fins on arriben les possibilitats artístiques del pintor expressades amb aquesta tècnica i si elles són veritaderes. Perquè sovint, amb tota la seva finor, poden amagar una gran ignorància pictòrica, i encara molt pitjor, per part del pintor: una ineptitud o manca en el fons de les qualitats artístiques. La pintura a la *gouache*, quan és executada per un esperit adaptat als corrents moderns, sembla de vegades sensible amb tot i no ésser-ho. I, en el cas d'Esteban Vicente, ens preguntem: - ¿És sensible, la pintura de caire expressionista, pel sol fet d'estar indicades les imatges amb unes línies a mig esbossar? Suposem-li unes gotes de sensibilitat; però ¿on comença el dibuix i on acaben les línies en cada quadro? Perquè queden deslligades, i sembla que l'artista les hi ha posades sense comptar amb la subjectiva presència de la figura o de l'objecte acabat. I en els seus quadros apareixen perfils, però no sabem on són els cossos a què pertanyen, ni perquè aquests perfils

han aparegut. I no es tracta pas, en el cas d'Esteban Vicente, de pintura surrealista per a explicar-nos aquesta fallida de lògica en el dibuix. Manca en els seus quadros una "explicació", un veritable saber dir el que vol. Cal que digui també que aquestes línies pintades per Esteban Vicente tenen molt dinamisme i no són mancades d'intenció, però sí d'una base seriosa on reposar.

A. BENIGANI

Un caricaturista sincer. Un hàbil mestre a saber fer ninots. Els seus dibuixos tenen un humorisme ferotge i expressa en cada un el que sent la seva ànima de *clown* del llapis. Perquè vessa un amarg sentiment en cada dibuix, representació tràgica sota l'aparença grotesca, que fa emmudir i, anant contra el sentit peculiar optimista i des preocupat que és la caricatura, fa pensar en els motius que han dut l'artista a representar tals escenes, tals personatges: satíriques encarnacions dels fets de la vida vulgar i de la gent de carn i ossos.

Sota la seva aparent barroeria d'oficiant hi ha una desimboltura i una rapidesa en les línies que ens diuen que Benigani posseeix a fons el dibuix. I en la superfície de les caricatures no estranya, doncs, de veure-hi una netedat de línies, una simplicitat essencial que encanta.

R. Benet, P. Créixams, R. de Capmany, F. Domingo, J. Mompou, J. Serra, A. Sisquella, han exposat algunes de llurs obres més recents.

R. Llimona cada vegada solidifica més i fa més interessant la seva pintura. (Tela 12.)

J. Serra presenta dues marines (15) clarament reflectides d'ambient i pastoses en la riquesa molla de llur color. Són unes teles, aquestes, força notables.

F. Domingo ha fet unes figures prou expressives. Deixant enrera aquella personalitat que se li traslluïa en els retrats, amb aquelles grans taques lluminoses, amb les quals els clapava espiritualment, ha anat fent ús preferentment dels ocres i ens presenta ara les figures terroses, sense aquell colorit d'abans. Un canvi de maneres?

El ceramista Guardiola ha exposat peces de terracuita, terres vidriades i policromades. Amb preponderància hi ha les figures soles en plafons i relleus. Els colors més vius i variats són en els plats i gerros, encara que en aquesta exposició n'hem vist pocs.

Sota el procediment de les laques "Sakura" han sorgit variats i escollits treballs en objectes de luxe i mobles. Els dibuixos i projectes han estat fets pels artistes Kinoshita, Alfred Benigani, Bosch-Roger, P. Brugés Mir, Camps Ribera, R. Sarsanedas i Oriol, Xavier Nogués. Pels noms prestigiosos dels artistes i per la depuració d'aquests treballs han reeixit petites meravelles. Esmentem marcadament les delicioses escultures de J. Granyer *Mariner*, *Nu*, *Cantadora*. Aquest artista té ja un tal domini de l'escultura que li permet fer tota mena de filigranes.

Una exposició amb els artistes Emili Armengol, Antoni Badrinas, Emili Bosch-Roger, Joan Commeleran, Montserrat Casanovas, Carme Cortés, Pere Daura, Antoni Garcia, Emili Grau Sala, Joan Guèrin, Jevèer, Soledat Martínez, Alfred Opisso, Prim, "Quelus", Joan Rebull, Ramon Ripoll, Ramon Soler, Joaquim Torres Garcia, Esteban Vicente, J. Villà, en pintura. En escultura, Apelles Fenosa, Josep Granyé, Martí Llauradó, Rafael Solanich.

Conjunt d'obres força interessant i en sa major part notable per la qualitat del contingut.

També han exposat els artistes Kurt Leyde, R. Mas i Mas, F. Carreres Nolla, Tomàs Boix, Lluís Gomez.

ELVIRA AUGUSTA LEWI

Comiat

Aquí dono per finida la meva tasca. No per esgotament físic, no per haver arribat a assolir la fita desitjada (la qual malauradament obirem encara molt lluny), sinó per impossibilitat material de continuar per més temps els sacrificis econòmics i de tota mena que la incomprensió i la indiferència han anat oposant a la meva obra.

Aquesta continuada desaparició de les nostres revistes més representatives d'altres valors culturals ens ensenya que el nostre poble, que Catalunya, i molt particularment Barcelona, el seu ponderat "Cap i Casal", amb tot i el seu gran moviment cultural, més parencós que eficaç, no ha superat encara el període que podríem anomenar del *post-analfabetisme*. La seva cultura mitjana no passa de la del diari d'esdeveniments i notícies, d'aquesta insana xafarderia literària, amanida encara modernament amb la informació gràfica més innoble i truculent. No sent encara la revista perquè la seva mentalitat no arriba a capir-la, com no sent el llibre, el qual tampoc no abelleix amb tot i haver viscut una època en què la nostra producció llibrera semblava acostar-se a la dels països normalment civilitzats. La realitat, però, ens ha ensenyat que fou solament un pur moviment sentimental i protestatari, pur esnobisme, com ho havia estat anteriorment el ballar sardanes, cantar Els Segadors o deixar-se apallissar per la policia el dia 11 de setembre.

Podria citar molts exemples d'aquesta incultura camuflada. Jo sé de qui, subscriptor de les edicions Bernat Metge perquè és una cosa que dóna to, guarda els volums verges de tota lectura. Els volums arrengrerats damunt les lleixes fan bonic per a ésser ensenyats a les amistats. La lectura no interessa: senyal evident d'incomprensió.

La desaparició d'ARTS I BELLS OFICIS deixa inacabat el notable estudi del senyor Rafael Benet a propòsit d'*El dibuix i l'activitat manual a l'escola*, i tot just encetat l'interessantíssim treball del senyor J. Farran i Mayoral del qual avui publiquem el començament, així com també deixaran de publicar-se altres remarcables estudis que teníem en cartera. No val la pena d'insistir en la lamentació.

El "Foment de les Arts Decoratives", que fins ara havia exercit damunt la nostra, la *meva* revista, un patronat més nominal que efectiu, davant la seva imminent desaparició ha demostrat una indiferència que m'abstinc de qualificar. Aquests quatre llargs anys d'inlassable esforç per a enaltir el seu nom, per a donar-li una categoria, no solament a Catalunya, sinó també arreu de les terres d'Ibèria i fins a l'estranger (a França, a Anglaterra, a Amèrica), no li han dit res ni ha sentit la necessitat de demostrar el més lleu agraïment. No me'n planyo: les lliçons de l'experiència són dures, però també profitoses.

I ara, per acabar, deixeu-me consignar el meu agraïment més profund a tots aquells qui, en un o altre sentit, m'han ajudat en la meva empresa, per als meus desinteressats col·laboradors, però també el meu blasme per a tots aquells qui, podent, han deixat de fer-ho.

EUSEBI BUSQUETS I CUNILL

A R T S
I
B E L L S O F I C I S

ARTS
i **B**ELLS
OFICIS
1931

RAMON TOBELLA, Impressor
Carme, 18 - BARCELONA

I N D E X

Pàg.

1	Un any més	LA REDACCIÓ
3	Polèmica	EUSEBI BUSQUETS
7	Les Exposicions. Gener	ELVIRA A. LEWI
14	Notes i comentaris { Les activitats del F. de les A. D. Xavier Gosé	
15	Característiques de la pintura catalana	FRANCESC PUJOLS
25	Les Exposicions. Febrer	ELVIRA A. LEWI
30	L'art contemporani.	D. CARLES
33	D'una polèmica encara	JOAN SACS
36	Notes i comentaris { Ricard Canals. Enric Galwey. Les visites col·lectives del F. de les A. D. La noble tècnica del gravat. Barcelona vista pels seus artistes.	
37	Teatre, cinema sonor	ORIOL DE MARTÍ
44	Una exposició de dibuixos	DÒRIC
53	Les Exposicions. Març	ELVIRA A. LEWI
58	El nostre mot final a propòsit d'una polèmica	EUSEBI BUSQUETS
61	La il·luminació en el teatre	MANUEL GABARRÓ
80	Notes i comentaris { Mossèn Gudiol. Montserrat vista pels pintors catalans.	
81	El teatre que jo faria	LLUÍS MASRIERA
94	Les Exposicions. Abril - Maig	ELVIRA A. LEWI
99	Exposició Cardunets	DÒRIC
99	Notes i comentaris { D'una polèmica. La política urbanística. La crítica. Del Foment de les Arts Decoratives.	
101	El dibuix i l'activitat manual a l'escola	RAFAEL BENET
106	D'una polèmica { Lletra oberta . . . . . Aclariments	JOAN SACS EUSEBI BUSQUETS
117	Les Exposicions. Juny	ELVIRA A. LEWI
117	La final de Can Parés.	DÒRIC
119	Notes i comentaris { Política artística. Les darreres conferències de J. Folch i Torres. La Festa Anyal del F. de les A. D.	
121	Plàstica i decoració teatrals.	AMBROSI CARRION
125	Els plafons contraplacats	JOSEP MAINAR

<u>Pàg.</u>		
133	Exposició d'Arquitectura	DÒRIC
137	Notes i comentaris { Rossinyol. Un homenatge. La Prehistòria.	
139	Un congrés de decoradors a París.	JAUME MARCO
144	L'atmosfera de la pantalla	ANGEL FERRAN
149	Les Exposicions. Agost	ELVIRA A. LEWI
151	Jean Louis Forain	E. B. C.
154	Necrològica	
155	Notes i comentaris { Actar. Un important concurs de pintura Una publicació remarcable	
157	La Plaça de Catalunya	EUSEBI BUSQUETS
161	Un nou edifici a la Plaça de Catalunya	PERE E. CENDOYA
171	La gestació del projecte	MANUEL J. GALÍNDIZ
172	El que hem de fer de Barcelona	DÒRIC
175	El Museu de les Arts Decoratives.	B. A. D'OC
177	Una altra nova evolució de la pintura.	ELVIRA A. LEWI
178	Les Exposicions. Setembre	E. A. L.
179	Les modernes Arts del Llibre a Catalunya	JOAN SACS
183	Una conversa	B. A. D'OC
190	Les Exposicions.	ELVIRA A. LEWI
194	Notes i comentaris { Albéniz A Montserrat El Foment de les Arts Decoratives.	
197	La crisi actual de l'Art	DÒRIC
199	Del dibuix i l'activitat manual a l'Escola.	RAFAEL BENET
207	Enric Galwey (1864-1931)	ELVIRA A. LEWI
209	Teatre proletari.	J. FARRAN I MAYORAL
212	Les Exposicions. Novembre	ELVIRA A. LEWI
215	De la importància i la reforma de les arts dites decoratives	J. FARRAN I MAYORAL
221	Les Exposicions. Desembre	ELVIRA A. LEWI
224	Comiat.	EUSEBI BUSQUETS

I L · L U S T R A C I O N S

	Pàg.		Pàg.
Raig de sol (Aquarel·la de P. Sabaté Jaumà)	9	Regulador d'escenari accionat a mà	69
Plaça antiga. Caldes de Malavella (Aq. de P. Sabaté Jaumà)	9	Regulador d'escenari automàtic per a un sol color	70
Port de Pollensa (Oli per J. Mompou)	10	Regulador d'escenari automàtic per a tres colors	70
Dibuixos, de Francesc Domingo	10	Il·luminació d'una sala amb sostre tipus atmosfèric	70
El nou establiment de la Joieria Cabot	27	Il·luminació d'una sala moderna	71
Joieria Cabot. Detalls de l'interior.	28	Reflectors intensius per a escenaris amb filtre de color	71
El dirigible, paisatge urbà (Oli per J. Mercadé)	45	Reflectors per a herces i bateries	71
Barcelona ciutat (Oli per F. Labarta).	45	Reflector concentrador per a efectes especials	71
Plaça Catalunya (Oli per J. Mompou).	47	Disposició dels elements de llum del teatre <i>Städtische Oper</i> , de Berlín	72
Plaça d'En Prim (Oli per J. B. Porcar)	46	Disposició d'aparells per a efectes de color en el teatre <i>Schauspielhaus Chemnitz</i>	72
Plaça de Palau (Oli per Francesc Llop)	47	Aparell projector de boires	72
Dia gris (Oli per E. Santasusagna).	47	Reproducció de cel tempestuós a l'escenari del <i>Teatre de l'Exposició de la Llum</i> (Exp. Int. Barcelona, 1929-30)	72
Tapineria i Corribia, vista panoràmica (Oli per O. Junyent)	48	Figs. 1 al 17. Il·lustracions corresponents a <i>El teatre que jo faria</i>	81, 89, 90, 91 i 93
El Paral·lel (Oli per Bosc Roger)	49	Dona ajaguda. Terracuita (per Manolo Hugué)	92
La Rambla de les Flors (Oli per O. Junyent)	50	Estudis de composició amb motius petits (Escola Massana)	10
Vista del port (Oli per M. Rocamora).	50		
Carrer Canvis Vells (Oli per F. d'A. Planas Dòria)	51		
Plaça del Rei (Oli per A. Cardunets).	51		
Casa de Correus (Aquarel·la per P. Sabaté Jaumà)	52		
La Rambla de Canaletes (Oli per R. Llimona)	52		
Teatre amb il·luminació decorativa	69		

	<u>Pàg.</u>		<u>Pàg.</u>
Gran plafó d'alumini repujat (E. M.) .	110	La Indústria. (Baix relleu per F. Marés)	168
Timpà d'estofa daurada (E. M.). . .	111	Hall del Banc de Biscaia (Entrada) .	168
Paravent amb relleus daurats i cisellats i pintura a l'ou (Escola Massana)	111	El Comerç. (Baix relleu per F. Marés)	169
Vas de vidre gravat a la roda (E. M.)	112	Hall del Banc de Biscaia (Departament de Caixa)	169
Copa de vidre tallat i esmerilat (E. M.)	112	Taula del Hall, de bronze i marbre. .	170
Façana de l'Agència Marsans a Madrid	129	Oficines	170
Plats i plafó de metall repujat (E. M.)	130	Camp (Oli per F. Labarta) . . .	187
<i>El caçador. Esport de neu.</i> Copes de cristall gravat (Escola Massana). .	130	Cinglera (» » » ») . . .	187
<i>Pubertat</i> , per G. Noddermann, 1923 .	147	Flors (» » R. Benet). . . .	188
Arqueia de fusta recoberta de planxa de metall estampat (Cat. de Girona)	148	Marina (» » » »). . . .	188
Urna d'argent cisellat (Catedral de Manresa)	148	<i>Ratlla!...</i> (Plafó de rajoles per J. Aragay)	190
Edifici del Banc de Biscaia a Barcelona (Avantprojectes).	165	Dibuixos d'aprenentes de l'Escola Municipal de Labors i Oficis de la Dona	205
L'edifici del Banc de Biscaia un cop acabat	166	Enric Galwey. (Dibuix al carbó de R. Casas)	206
Estàtua de Minerva, per F. Marés. .	167	J. Granyer. Escultura de laca Sakura.	219
		A. Benigani. Il·lusió morta. (Dibuix) .	220

FUMISTERIA CANAMERA

CUINES FIXES. POR
TATILS. CENTRALS.
IESPECIALS. TERMOC
SIFONS. CAL EFAC
PANXES. ESCALFA
SALAMANDRES

FÁBRICA: DIPUTACIÓ, 415-423 i SICÍLIA, 226-232. Teléf 5072
DIPOÏT: HOSPITAL. 87-Teléf 17091. BARCELONA

18, CARMÉ

BARCELONA